

N

NORDISK
KULTURFOND

Tendensrapport 2016

K

Indhold

Hvad?	2
Hvorfor?	2
Hvordan?.....	2
1. Nordisk Kulturfond støtter kunst og kultur.....	3
2. Arkitektur og design.....	4
3. Filmkultur	5
4. Litteratur	6
5. Museumsområdet.....	7
6. Musik	8
7. Scenekunst – Dans.....	9
8. Scenekunst – Teater.....	10
9. Visuel kunst	10
10. Nordisk substans	12

Hvad?

Dette er en rapport om tendenser og udviklingspotentialer inden for de kunst- og kulturområder, som Nordisk Kulturfond støtter. Rapporten indeholder analyser og perspektivering til omverdenen fra fondens sagkyndige og bygger på en gennemgang af fondens støttede projekter koblet til de sagkyndiges specifikke viden om udvikling og tendenser i kunst- og kulturverdenen. Rapporten er disponeret i afsnit omhandlende de enkelte kunstområder samt et opsummerende afsnit om begrebet nordisk substans.

Hvorfor?

Nordisk Kulturfond har sammenstillet denne rapport for at skabe et kundskabsunderbygget grundlag for den videre udvikling af fonden. Både hvad angår den løbende tilpasning af kriterier og rammer for projektstøtteudelingen og for at kvalificere sit arbejde med identificering af aktuelle og relevante kulturpolitiske tiltag.

Hvordan?

Det faglige fundament for rapporten er fondens sagkyndiggruppe, der har analyseret fondens bevilgede projektstøtteansøgninger fra årene 2015 og 2016 ud fra aspekter som aktivitetstype, deltagende aktører og kunstneriske udtryk og på denne baggrund konkluderet en række tendenser inden for de enkelte kunstområder. Med dette udgangspunkt har de perspektiveret til udvikling og tendenser nationalt og internationalt med sigtet at understrege iøjnefaldende forskelle og udviklingspotentialer. Dette arbejde har fondens sekretariat efterfølgende loyalt sammenskrevet til denne rapport.

På musikområdet og formområdet/HANDMADE er der inddraget analyser, som fondens sekretariat har udarbejdet de seneste år.

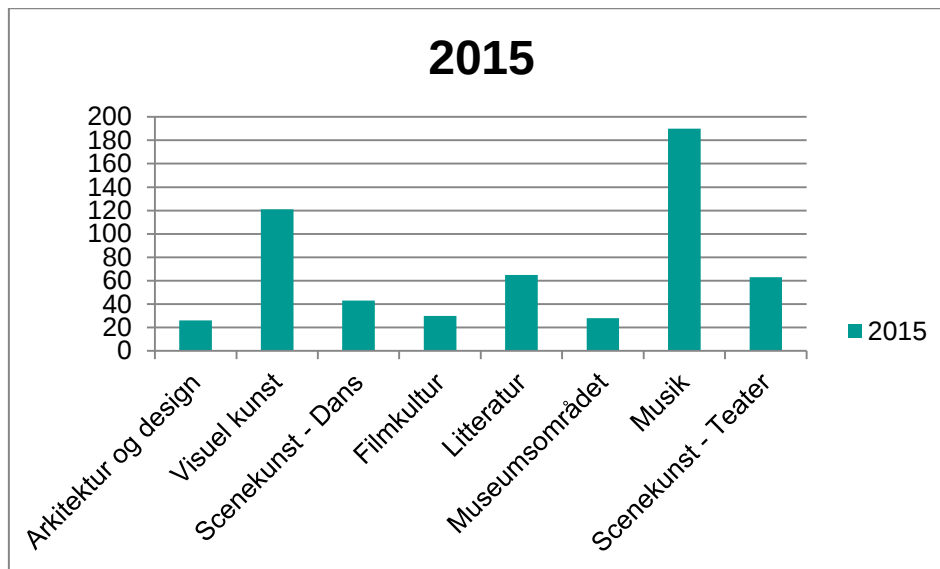
Nordisk Kulturfonds sagkyndige udgøres af 21 faglige eksperter inden for en bred vifte af forskellige kunst- og kulturområder fra hele Norden, der udgør en ressourcegruppe, som bidrager med værdifulde faglige indspil til fonden ved at kvalitetsvurdere samtlige ansøgninger og ved at indgå aktivt i udviklingen af fonden. De udpeges på baggrund af forslag fra de nationale kulturstøttemyndigheder.

1. Nordisk Kulturfond støtter kunst og kultur

Nordisk Kulturfond skal bidrage til en positiv udvikling, hvad angår kunst og kultur i Norden ved at fremme det kulturelle samarbejde mellem Danmark, Finland, Island, Norge Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland. Dette gør fonden gennem at være kundskabs- og netværksopbyggende og give økonomisk støtte.

Fonden har arbejdet med kultursamarbejde siden 1966 med udgangspunkt i en aftale mellem de nordiske lande. Fonden har i dag et budget på 36 mio. DKK, hvoraf hovedparten uddeles som projektstøtte til nordiske kulturprojekter såvel i som udenfor Norden. Derudover har fonden igennem de seneste år udviklet sig til at være en aktiv deltager i netværk og som netværksfacilitator med det formål at udvikle kulturpolitiske spørgsmål i Norden.

Som det defineres i den stiftende overenskomst om Nordisk Kulturfond: "Fondens virksomhedsområde omfatter det nordiske kultursamarbejde i hele dets udstrækning inden for og uden for Norden". Alle projekter fonden støtter, skal have et kunstnerisk eller kulturelt indhold. Den følgende tabel viser antal ansøgninger fra de forskellige kunstområder i seneste afsluttede år 2015. Fonden uddeler ikke midler efter kvoter per kunstområde, men baserer vurderingen på det enkelte projekts kvaliteter og sammenhæng med fondens kriterier.

2. Arkitektur og design

I de støttede projekter er de mest frekvente aktiviteter forskellige former for samtaler (seminarer og workshops), deltagelse i festivaler samt triennaler. De tildelte projekter spredte sig jævnt ud over de nordiske lande, og der er ligeledes en jævn fordeling mellem områderne arkitektur og design.

Inden for arkitektur er spredningen i forskellige projektformer større end inden for design, hvor forskellige former for produktprojekter dominerer. Designprojekterne involverer i høj grad udøvende kunstnere, hvilket er en positiv kvalitet. Med dette sagt findes der dog også et åbenbart udviklingspotentiale: at opmuntre til flere projekter, som følger en vigtig aktuel tendens om et udvidet designbegreb, som har mindre fokus på en relativt enkeltstående produktudvikling og mere på spørgsmål om holdbarhed og bredere samfundsrelevans.

Det der savnes, først og fremmest i design-ansøgningerne, er projekter med et mere overgribende, analyserende, kritisk og formidlende niveau. Projektet *The forms of politics* er en undtagelse, hvor udøvere, akademikere og "politiske kommentator" er koblet sammen.

Arkitektur og design er områder under stærk forandring med en stadig mere global diskussion, hvor der sker en stor kundskabsudvikling. Diskussioner føres ofte i specialiserede udøvere – men også akademiske sammenhænge. De specialiserede samtaler er vigtige at videreudvikle, men det er ligeledes vigtigt at understøtte sammenhænge, hvor de forskellige perspektiver kan mødes.

Det kan konstateres, at 6 af de 15 støttede projekter er fra ansøgere, der tidligere har fået projektstøtte fra Nordisk Kulturfond. *Nordic City Network*, *Oslo arkitekturtriennale*, *Klaus Aalto/ Nordic Mash-up: 1+1+1* har fået støtte to gange til forskellige faser af samme projekt inden for tidsperioden 2015-2016. I to tilfælde står ambassader bag de støttede projekter, og den mest almindelige ansøger er forskellige typer af organisationer. Man kunne ønske en større spredning. Det er også tydeligt, at en majoritet af projekterne er relaterede til byen og det urbane, og de kommer fra og reflekterer, hvad man skulle kunne kalde majoritetssamfundets perspektiv.

Kun to af ansøgningerne falder inden for (kunst)håndværk. Her findes et stort udviklingspotentiale, der knytter an til fondens temasatsning HANDMADE. I HANDMADE-udlysningen, der havde frist i august 2016, modtog fonden et overraskende højt antal ansøgninger, og visse af disse projekter, der ikke fik en tildeling inden for rammerne af temasatsningens budget, er allerede blevet opfordret til at søge inden for de ordinære projektstøtterunder, så der kan forventes et antal projekter i 2017 med kunsthåndværk-fokus.

Det særlige ved HANDMADE i 2016 var, at fokus var rettet mod at støtte og stimulere formområdet ved at opmuntre til skabelsen af nye, tværfaglige partnerskaber på både nordisk og internationalt plan. Projekter, som

- bidrager til at udvikle og præsentere håndgjort form med fokus på det frie, eksperimenterende og konceptuelle.
- bidrager til at udfordre og nedbryde traditionelle grænser for det håndlavede og den håndværkdrevne virke.
- med fordel inkluderer udøvere eller organisationer fra forskellige discipliner og fra andre kunstområder

Responsen på satsningen viste, at fonden havde ramt en aktuel tendens. De støttede HANDMADE-projekter viste et bredt spektrum af det håndlavede formområde – fra de traditionelle kunsthåndværksområder som glas og keramik til projekter, hvor

det håndlavede knytter an til breakdance, digitale løsninger, musik, film og cosplay. Ansøgere var fra institutioner som museer til mindre virksomheder, udøvere og lab-fællesskaber – ”makers”, som mange kalder sig i dag.

HANDMADE er en 3-årig satsning i Nordisk Kulturfond i 2016 – 2018. På baggrund af ansøgningsmaterialet og dialog med aktører på området, udvikler fonden HANDMADE i 2017 og 2018.

3. Filmkultur

De støttede projekter inden for det filmkulturelle område falder indenfor to hovedområder: Filmfestivaler og kompetenceudvikling. For festivalerne er der både tale om festivaler i de nordiske lande og festivaler, der finder sted uden for Norden. Den anden hovedgruppe, projekter med fokus på kompetenceudvikling, er i form af workshops og seminarer, hvor målgrupperne er såvel professionelle filmaktører som unge talenter. Ansøgerne fordeler sig for begge hovedgrupper på cirka lige mange institutioner og frie aktører.

Inden for filmområdet bredt anskuet er produktionen overordnet set det centrale, men Nordisk Kulturfond støtter ifølge sine kriterier ikke produktion og distribution, da det støttes fokuseret af Nordisk Film & TV Fond, Nordvisionsfonden og nationale filminstitutioner. På basis af de støttede projekter, kan man konkludere, at denne arbejdsdeling resulterer i, at projektformen, der støttes, grupperer sig på gennemførelse af festivaler eller kompetenceudvikling. Det kan også konkluderes, at der i hovedparten af projekterne er tale om relativt traditionelle projektformer og traditionelle aktører bag ansøgningerne.

Det billede af støttede projekter, der tegner sig, kan tolkes som et behov for en ny-orientering fra Nordisk Kulturfond indenfor det filmkulturelle område, hvad enten det så skulle materialisere sig i ændrede og mere fleksible kriterier eller kommunikationsarbejde for at mobilisere nye ansøgergrupper. Ét interessant nedslagsfelt kunne være fokus på børn og unges arbejde med filmmediet med formålet at inspirere til talentudvikling under frie former. I projekterne *Screen Talent Europe*-pitching forum, *Nordic Voices Workshop* og *Young Nordic Exchange* kommer disse aspekter blandt andet i spil. I dag er teknik ikke en begrænsning for at producere film og teknologiske landvindinger har gjort filmproduktion enkelt og bredt tilgængeligt. Derfor burde fonden eventuelt se på de begrænsninger, der findes i de nuværende kriterier, da de kan være begrænsende for udvikling af feltet og inddragelse af nye, unge skabende aktører, der kan have brug for støtte til at udvikle og researche til nye idéer. Det kunne konkret være støtte til småskala-filmproduktioner.

Konkret kunne det også være interessant at arbejde for en øget udbredelse af nordisk filmkultur, og i den forbindelse burde man se på oprettelse af en nordisk VOD – View On Demand-platform. Dette skulle også forbedre små producenters muligheder for at få distribueret deres film. Som yderligere opbakning til denne dimension kunne man for eksempel tænke sig en nordisk portal med anmeldelser og indlæg om nordiske film og TV-serier.

4. Litteratur

Inden for litteraturområdet har fonden støttet en relativt bred palet af projekttyper. Flest bevillinger er gået til litteratur- og poesifestivaler, hovedparten gennemført i Norden, samt konferencer og seminarer. Herudover er den største gruppe af projekter relateret til udvikling af tekniske løsninger med fokus på litteraturfeltet, for eksempel i form af webplatforme/app (formidling) samt til digital litteratur, dvs. den litteratur som kun findes i digital form og nogle gange i samspil med andre genrer, lyd, billedkunst. Den resterende del af de støttede projekter kan ikke grupperes, men er alt fra bogmesser, netværksopbygning, udstillingsvirksomhed til skriveprojekter for unge, tidsskrifter, uddannelse/formidling.

Hovedgruppen af litteraturansøgninger, der støttes af fonden, litteratur- og poesifestivaler i de nordiske lande, gennemføres ofte under relativt traditionelle former og involverer også i høj grad mainstreamforfattere. Der er dog også eksempler på nichefestivaler. Generelt er der i meget begrænset grad projekter, hvor flere festivaler samarbejder på et overordnet niveau, hovedparten handler om indhold på den enkelte festival.

Fonden modtager i stigende grad ansøgninger om midler til at etablere kommunikationsplatforme, muliggjort af den nye teknologiske udvikling. Nogen ansøgninger har nordisk kommunikation som kerne, andre ønsker at knytte forskellige grupper af nordiske borgere sammen. Mediefeltet og dermed også litteraturfeltet er under dramatisk forandring. Denne type ansøgninger er også et udtryk for de faktiske muligheder, der nu åbner sig, og indeholder ofte et genuint nordisk engagement. Med relativt små midler, kan små aktører nu etablere kommunikation mellem de nordiske landes borgere.

I forhold til ansøgninger der sigter på tekniske løsninger som kommunikationsplatforme, apps og lignende, bør fonden afklare i hvor høj grad man vil gå ind i denne type projekter. Fondens bør vurdere i hvor høj grad det fysiske møde mellem mennesker har en essentiel værdi i forhold til fondens formål, eller om der findes en tilstrækkelig egenværdi, når indhold i digitale kanaler profileres som nordisk.

De historiske nordiske sprog forsøges varetaget i en række projekter, hvilket står i et modsætningsforhold til projekter, hvor engelsk er projektsprog, i langt højere grad end i ikke-verbale kunstformer præger teknologi de mediale- og litterære projekter som præmisleverandør – også rent sprogpolitisk.

I en mere kulturpolitik kontekst ses også indenfor litteraturfeltet en del ansøgninger der vedrører ytringsfrihed, hvilket ofte medfører nogle mere principielle overvejelser.

5. Museumsområdet

De støttede projekter indenfor museumsområdet udgøres først og fremmest af professionelle netværk og seminarer for institutionelle aktører som museer og forskere. Herudover er der enkelte NGO-forankrede projekter samt et enkelt grænseoverskridende projekt, der rummer et samarbejde mellem en institution, en NGO og publikum. Bag ansøgningerne står hovedsageligt ældre aktører, der er veletablerede indenfor sine respektive organisationer. De etablerede netværk kan være en styrke, men er formentlig oftest en begrænsning, da der er en tendens til at samarbejdet ofte bliver introvert og smalt fagligt.

Fondens portefølje af projekter indenfor museumsfeltet afspejler ikke de aktuelle strømninger. Således er der kun i et enkelt tilfælde tale om et samarbejde mellem forskelligartede aktører, og der løftes ikke samfundsrelevante spørgsmål koblet til aktuelle spørgsmål om inkludering og mangfoldighed.

I den aktuelle faglige udvikling indenfor feltet pågår en række diskussioner, som fonden kan knytte an til. Der er for eksempel hele diskussionen om museumssamlingers rolle og betydning, herunder om samlinger skal anskues nationalt eller bredere internationalt. Hvor den politiske udvikling i Norden går i en mere nationalistisk retning, trækker museerne hidtil i en anden retning, men museernes relation til den nationale kulturarv er et spørgsmålstejn i årene der kommer.

På et strukturelt og administrativt plan, er der en generel nordisk udvikling, hvor centralisering og sammenlægninger af museer til større enheder er på den politiske dagsorden. På trods af denne udvikling virker det til, at new public management er på retur indenfor feltet, og der synes et stærkere fokus på faglig viden. Der er således en fremkomst af en yngre generation af museumsansatte, der kommer ind i feltet med ønsker om at arbejde med samfundsspørgsmål, men de risikerer at blive insocialiserede i institutionerne. Dette lag af personer bør være af interesse for fonden. På det strukturelle plan er todbestemmelser også en faktor, der spiller negativt ind på feltets mobilitet.

Det anbefales overordnet, at fonden arbejder på at få flere projekter, der rummer grænseoverskridende samarbejder, både hvad angår tværfaglighed og med repræsentation af aktører fra forskellige faglige niveauer. Fonden bør ligeledes dyrke projekter frem, hvor teoretiske indgange kan mødes med praktiske erfaringer. Endelig bør fonden have en klar idé om, hvad den nordiske dimension betyder i en museums- og kulturarvssammenhæng i relation til samfundsudviklingen.

6. Musik

Støtten til musikområdet har det seneste år være domineret af festivaler, pædagogiske projekter og talentudvikling. Genremæssigt støttes især klassisk musik, folke-musik, ny kompositionsmusik og jazz samt enkelte relaterede subgenrer inden for rock- og popmusikken.

I Norden har man en lang tradition for at yde støtte til musikken og musiklivet. Formålet med kunststøtten er at sikre alsidighed og adgang for alle til kulturelle oplevelser, og at sikre et højt kunstnerisk niveau, de musikalske talenter, de smalle genrer samt at sikre både større og mindre aktørers tilstedeværelse. I Nordisk Kulturfonds bidragsvirksomhed har musikken ligeledes en stærk position, hvor ca. 25% af fondens ansøgninger kommer fra denne sektor. Der er tale om en kollektiv kunst- art, som oftest ikke oplever en sprogbarriere i forhold til sin udtryksform.

Fonden ønsker i de kommende år at se på musikområdet bredt anskuet, og afklare hvilke aktører der ikke søger om støtte i fonden og gøre fondens støttemuligheder mere attraktive for kunstnerisk stærke projekter.

Musikken rummer en mangfoldighed af genrer, stilarter og kulturer. Dens væsen og udfoldelse knytter sig til genrer og undergenrer, stilarter og understilarter, kulturer og subkulturer, og til fusioner mellem alle disse delområder. Samlet set udgør de mange genrer en væsentlig faktor i nordisk kunst- og kulturliv, og musikken udgør et marked, der engagerer mange mennesker.

Det kunstneriske niveau inden for musikken i Norden viser en øget tilgang og udvikling, men også i det bredere, kulturelle perspektiv er kunstarten blevet til en af de væsentligste identitetsskabende faktorer for individer og grupper i alle aldre og kombinationer. Overalt udfoldes den i institutioner og skoler, i ungdomskulturer, ved festivaler og koncerter, i film og scenekunst, i reklamer og computerspil og mange andre sammenhænge. Særligt pop og rock og beslægtede genrer som elektronisk musik, metal, folk og roots har vokset sig til en af vor tids største populærkulturelle trends, som til stadighed udvikler sig og definerer sig, og kan ses som et væsentligt identitetsbærende element i forhold til særligt den yngre generation.

Musikkens marked og arbejdsmarked har igennem de sidste årtier gennemgået fundamentale forandringer, og den er gået forud for alle andre sektorer i kulturen. På intet andet område er globaliseringens og digitaliseringens effekt så stort som inden for musikkens, hvilket har betydet en væsentlig strukturændring for musikindustrien. Salget af indspillet musik i Norden er siden år 2000 faldet med mellem 40-60 %. Samtidig er der sket en vækst inden for livemusikken såvel kunstnerisk som kommercielt. Livemusikken har udviklet sig til at være et af de mest centrale omdrejningspunkter for musiklivet i dag og udgør nu betragteligt mere end halvdelen af musikbranchens økonomi. Væsentligt er det, at de rene kommercielle koncertaktører, der også indgår i ovennævnte vækst i livemusikken ikke har til formål at udvikle kunstnerisk talent, smalle genrer, formidling og mangfoldighed i Nordens musikliv. Dette understreger væsentligheden i, at målrette dele af kulturstøtten til udviklingsopgaver i det mange-facetterede nordiske netværk af musikaktører for at understøtte deres kunstnerisk orienterede arbejde.

Musikken er således et væsentligt kulturelt samlingspunkt, der bidrager til at skabe identitet og social sammenhængskraft, og når det gælder livemusikken, er det selve mødet mellem kunstner og publikum, der er det vigtigste. Her bliver kuratorerne af musikken dvs. livemusikarrangørerne centrale. Arrangørerne udgør som netværk en væsentlig sammenhængskraft i den kulturelle værdikæde og enkeltvis en stor lokal betydning for musikkens møde med sit publikum. At livemusikken oplever en stigende interesse i disse år, kan formodentligt tilskrives, at den leverer noget af det

mest efterspurgt i tiden; de unikke oplevelser, hvor man må være til stede i det rette øjeblik - i det musikalske kunstværks tilblivelse, når kunstneren står overfor sit publikum.

Livemusikkens udvikling og betydning for musiksektoren i dag har været en central faktor for, at fonden i samarbejde med nationale liveorganisationer og støtteordninger for musik har udviklet et konkret program, der skal være en målrettet satsning på dette felt og bidrage med udviklingsbidrag til nordiske musikarrangører. Satsningen åbner for ansøgninger i 2017 og bliver en treårig satsning fra Nordisk Kulturfond i samarbejde med Nordisk Ministerråd.

7. Scenekunst – Dans

Inden for danseområdet har fonden støttet et stort antal projekter de seneste to år. Den største gruppe af bevillinger er gået til projekter, der overordnet kan beskrives som produktion af forestillinger. Næst flest projekter falder inden for betegnelsen netværksarrangementer som seminarer, workshops og lignende. Majoriteten af netværksprojekterne finder sted i et nordisk land, men der også tiltag uden for Norden. Den resterende del af de støttede ansøgninger er en mangfoldighed af forskellige projekter i form af festivaler, turnéaktiviteter, forskning/udvikling og publikation.

Som det ses af mængden af danseansøgningerne støttet af fonden har dansen et stort potentiale i forhold til at arbejde på tværs af lande og dyrke de kunstneriske udviklingsprocesser. Dans er således et godt eksempel på, at Nordisk Kulturfond populært sagt her kan siges at tildele processtøtte frem for produktstøtte. Der findes i hovedparten af de projekter, som ovenfor er samlet under betegnelsen produktion, implicit at samarbejdet i sig selv ses som en værdifuld kunst, en inspirations- og netværksopbyggende proces på lige fod med et traditionelt mere prestigefyldt slutprodukt som fx en forestilling. Der er her potentiale for at understøtte udvikling og skabe sammenhængskraft på tværs af Norden og her har kunsten et stort potentiale der kan foldes yderligere ud.

Set i sammenhæng med andre scenekunstformer er dans en relativt ny kunstform, og er i Norden et felt med mange individuelle kunstnere eller små enheder, hvilket også betyder, at dansen modtager mindre offentlig støtte end mere etablerede og institutionaliserede kulturelle sektorer, hvilket gør behovet for nordisk samarbejde og støtte højere end andre områder.

Danseområdet har været inde i en stærk udvikling inden for de seneste år. I et nordisk-baltisk perspektiv har keōja-netværket fungeret som en stærk faktor i denne udvikling. I de nordiske lande er infrastruktur og uddannelse indenfor feltet af høj kvalitet. Det kan desuden ses, at dansescenen i Norden i stigende grad er internationalt orienteret, og i de senere år er der sket en fremkomst af innovative former for samarbejde mellem dans og andre sektorer.

Dansen er i sin natur, også som yngre kunstart, mere optaget af nye retninger og samarbejds måder, og dansen er ikke tyngt af traditionstænkning for hvordan "man" gør tingene. Man kan hævde at danseområdet kunne være eksemplet der viser nye måder at tænke både nordisk og samarbejder på. Fordi dansen strækker sig højere end det verbale udtryk er der et bredere potentiale, men jeg tror også at selve måden hvorpå dansen navigerer og tænker, non-verbal eller ej, kan inspirere til nytænkning i samarbejder. Her er nysgerrighed og oprigtig interesse nøglefaktorer.

8. Scenekunst – Teater

De støttede projekter inden for teaterområdet er domineret af festivaller og netværkssamarbejde, eller begge dele i kombination. Det er i flere tilfælde et ønske at skabe en fælles vidensbank eller dele viden på tværs af landene. På festivalerne er det også meget udvekslingen der er i fokus og et mål om at oversætte og dele dramatik. Dem der har søgt og fået støtte er ofte institutioner eller organisationer. Projekterne placerer sig i to grupper hvad angår det bevilgede beløb: Enten under 100.000 DKK (7 stk.) eller over 200.000 DKK (10 stk., 5 stk. over 350.000 DKK) Man kan overordnet konkludere, at genrebredden er relativt stor, men har ofte den skrevne tekst og sproget i centrum.

Der er som sagt ikke ret mange mindre/selvstændige aktører der får støtte af fonden. Dette kan måske skyldes at kriterierne kan være svære at opfylde. Her tænkes der bl.a. på den nordiske deltagelse. Man kunne evt. se på om søgekriterierne skulle gøres mere fleksible, så det ikke kun er institutioner og organisationer der modtager støtte. En kommunikationsindsats ville også være en mulighed for at mobilisere nye ansøgergrupper.

Der er i Norden og resten af Europa en udvikling inden for teatergenrerne. Ved siden af de mere konventionelle genrer er der en udvikling i de mere eksperimentelle og postmoderne genrer. I Danmark ser man for eksempel "virkelighedsteater" som inddrager elementer fra virkeligheden eller som forgår uden for teatret. I Sverige er denne udvikling fulgt op af en stigning i det normkritiske udtryk, hvor især feminismen er kommet i fokus. Ingen af disse udviklinger er afspejlet i fondens støttede projekter, der oftere bærer præg af et lidt mere konventionelt teaterudtryk. Det er en pointe, at være opmærksom på de mange genrer der er inden for teaterområdet for fortsat at støtte bredt.

9. Visuel kunst

De seneste to års støttede projekter inden for området har været mange og har vist stor variation inden for den visuelle kunstscene. En stor del af projekterne har dog bevæget sig inden for de traditionelle og etablerede former, mens en mindre andel har udtrykt nyere, mere eksperimenterende tendenser. De støttede projekter har overordnet fordelt sig inden for fire hovedområder: udstillinger (14), festivaler (4), netværk (9), publikumsprogram (8)

Nogle ansøgere synliggør nordiske kunstnere i en international kontekst, uden at det nordiske i sig selv bliver taget op og behandlet som emne, mens andre arbejder på at repræsentere en specifik nordisk identitet internationalt og dermed bidrager til den kontinuerlige diskurs om, hvad det nordiske betyder i dag. Der er desuden en klar tendens til at kombinere det nordiske med Tyskland (Berlin) og Baltikum, hvilket understreger det naturlige flow, der allerede findes mellem disse regioner, og som geografisk udvider ideen om det nordiske.

Ansøgerne består af kunstforeninger, ikke-institutionelle kollektive netværk, udstillingssteder, uddannelsesinstitutioner, enkeltstående kuratorer eller kuratorgrupper, mens projektformerne dækker gruppeudstillinger, festivaler, biennaler, netværk, kunstmesser, kunstmedier, paneldiskussioner, workshops, kunstneropholdsprogrammer, seminarer og arkiver.

Tematikkerne i projekterne koncentrerer sig blandt andet om stedsspecifikation, geografiske/historiske/sociale rum, polarregionen og kunst og kapitalisme, og det er

de sagkyndiges vurdering, at mere påtrængende samtidsemner er svære at få øje på.

De støttede projekter reflekterer desuden et behov blandt mange mediespecifikke aktører (lys, lyd, video, tegnefilm, grafik, performance) for skabelsen af et netværk af nordiske ligemænd.

Der synes at være en fin balance mellem bevillinger til de nordiske kulturcentre (primært hovedstæder) og til periferien, og det vurderes positivt at Nordisk Kulturfond ikke alene bruger kræfter på at støtte etablerede institutioner, men ligeledes prioriterer nystartede aktører. Dog efterspørges der støtte til flere projekter involverende Færøerne og Grønland, og man stiller det spørgsmål, om Nordisk Kulturfond ganske enkelt ikke modtager ansøgninger fra disse områder.

Støtte gives til både pilotprojekter og tilbagevendende projekter, hvilket reflekterer Nordisk Kulturfonds løbende bestræbelser på at vurdere kvaliteten af hver enkeltstående ansøgning, men også rejser spørgsmål om fondens holdning til og ansvar for kontinuitet og mere dybdegående arbejde, der muligvis kan levere en anden slags resultat. Her skiller støtten til Kunstkritik.no sig ud, da beløbet er højt, ikke mindst sammenlagt med tidligere støtte. Dette er et interessant eksempel på et projekt med et mål, der rækker langt ind i fremtiden, og som muligvis vil have stor indflydelse.

Hovedparten af støtten til visuel kunst-projekterne er blevet givet til selve rammerne omkring kunsten frem for til den konkrete skabelse af ny kunst. Der er desuden en tendens til en græsrodsdreven praksis inden for støtteområdet, og det er de sagkyndiges vurdering, at større institutionelle projekter måske er nødvendige. Der stilles det spørgsmål, om Nordisk Kulturfond ikke inviterer de etablerede institutioner, evt. på grund af det specifikke krav om at adressere det nordiske? Er der en filosofisk/politisk grøft mellem Nordisk Kulturfond og større museer og institutioner?

Der påpeges en aktuel tendens på den nordiske scene til forskningsbaserede aktiviteter og akademisering af den kunstneriske praksis (fx *Keep Frozen*, *LayLines Project*), men denne tendens ses ikke afspejlet i de støttede projekter. Der har gennem de sidste år været ansøgninger inden for dette område i relation til billedkunstområdet, men disse har oftest været for svagt konceptualiserede og/eller relativt indadvendte, vendt mod en lille skare og dermed ikke formået at italesætte deres mere langsigtede eller udadvendte effekt.

Det overrasker de sagkyndige, at der ikke indkommer flere ansøgninger til projekter, der arbejder med historisk kunst i en nordisk kontekst. Der findes et par kvalitetsprojekter inden for området, men de er få (Situationisterne, Kjarval & A. Eriksson, Henning Christiansen, Women's Day Off). Det kunne være interessant for Nordisk Kulturfond at spille en større rolle i en samtidsrevision af den nordiske kulturarv, men det vil kræve flere kvalitetsansøgninger inden for emnet.

Generelt efterspørger de sagkyndige både flere værker/projekter af enkeltkunstnere og større retrospektive præsentationer af enkeltkunstnere/grupper med en nordisk dimension. Risikoprojekter vurderes desuden mangelfulde.

Kunstneren som forsker/kunst som forskning: diskursen er til stede i hele Norden, og forskningsbaseret kunst ses ofte som noget særligt nordisk. I sammenhæng med dette er der en øget tendens til samarbejde mellem kunstnere og forskellige forskningsområder, og i de seneste år har vi set en øget interesse for naturvidenskaberne.

Interessen for 'den anden' er stadig et tema i den visuelle kultur, fx minoriteter og urbefolkninger, feminisme og postkolonialisme, ikke mindst med udgangspunkt i den senere tids terroranslag mod vesten. I det hele taget en optagethed af at give

'den anden' en stemme. Udforskning af andre livsformer og ikke-organiske eksistenser i relation til økologisk tænkning har givet sig udslag i blandt andet en fornyet interesse for materialitet i kunsten.

Andre samtidstendenser inden for visuel kunst, som kan komme til at være med til at tegne fremtidens ansøgninger:

Samskabelse - deltagelse og deling

Slow Living – Kombinationer mellem new nordic og det internationale

Disruption – Digitaliseringens nye muligheder og udfordringer

Fornyet interesse for det filosofiske

Interesse for historisering, hvor man blandt andet sætter fokus på oversete kunstnere, men også kunststillinger som anvender historiske hændelser eller sætter historisk kunst i relation til samtidige.

2.-og 3. generationsindvandrer-kunst

Fornyet interesse blandt de unge for keramik, grafik, tekstil og kunst og tekst/kunst og poesi.

Postinternettet og vores digitale liv.

10. Nordisk substans

Undervejs i arbejdet med at analysere de forskellige kunstmråder har et gennemgående tema og nedslagsfelt været forståelsen af de støttede projekters nordiske substans og dette har naturligt nok også været et tilbagevendende emne gennem årene for såvel sagkyndige, som for fondens bestyrelse, sekretariat og naturligvis ansøgerfeltet.

På den baggrund er dette afsluttende afsnit dedikeret til de refleksioner fra sagkyndiggruppen over Nordisk Kulturfonds definition af nordisk dimension som et grundlag for videre udvikling og diskussion. Først et kort historisk rids over begreber.

Det overordnede formål med Nordisk Kulturfonds virksomhed findes formuleret i artikel 1 i fondens stiftende dokument, overenskomsten, og er, *at fremme det kulturelle samarbejde mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt de selvstyrende områder Færøerne, Grønland og Åland*. Formuleringen er bortset fra tilføjelsen af eksplicit nævning af de selvstyrende områder ikke ændret siden fondens fødsel i 1966.

Denne centrale del af fondens DNA åbner for en konstant og nødvendig diskussion om om tolkningen af kulturelt samarbejde mellem de nordiske lande og om nordisk identitet.

Konkret kan man i fondens kriterier til ansøgere se en udvikling i definitionerne af disse operationelle begreber, som fonden og dermed også ansøgerfeltet har navigeret ud fra. Historisk har været anvendt nordisk dimension, nordisk merværdi, nordisk nytte frem til den nuværende betegnelse nordisk substans.

I de nuværende vurderingskriterier for ansøgere, der var gældende fra januar 2016, er definitionen på nordisk substans udlagt som følger:

Fonden vurderer altid substansen i projektets nordiske samarbejde. Vi kigger blandt andet på projektets deltagere og samarbejdspartnere.

Projektet skal som minimum involvere tre af de nordiske lande, der tæller Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Færøerne, Grønland og Åland.

Ud over de tre nordiske lande, kan projektet samarbejde med partnere i lande uden for Norden. Derudover skal projektet have karakter af samarbejde og udveksling.

Generelt har anvendelsen af disse termer i fondens regi været kendetegnet ved åbenhed og fleksibilitet i tolkningen, men også med et kontinuerligt behov for tydelighed i kommunikationen overfor ansøgere og i forhold til bedømmelsespraksis for fondens sagkyndige.

Idéen om at mindst tre nordiske lande eller selvstyrende områder skal være aktive i de projekter, som fonden støtter, er et grundlæggende princip, som var indskrevet i den første version af overenskomsten, men er siden 1975 kun eksplicit nævnt i fondens retningslinjer til ansøgere. Der er tale om et praktisk udtryk, der bidrager til en enkel administrativ ramme om fondens projektstøttevirksomhed, men indeholder også en ambition om at projekter skal involvere så mange nordiske lande og områder som muligt og mindst tre.

Dette historiske bagtæppe, kan perspektivere de følgende input fra sagkyndiggruppen, som forholder sig til, hvordan fonden kan se på det nordiske.

Fonden bør undgå en statisk nagelfast prædefineret definition af begrebet "nordisk dimension" og Norden, men tværtimod lade aktørerne byde ind med hvordan de ser dette udfoldet. Ønsket er at kunne rumme en mere elastisk og dynamisk begrebsdannelse og udvikling. Det vil kræve mod fra fondens side, hvis der ikke opstilles en boks og definition. Men man bør for alt i verden undgå institutionel tænkning og institutionel støtte.

Det er nødvendigt at lade det nordiske ekspandere for at blive kunstnerisk interessant, og i den forbindelse er det centrale hvordan fonden nytænker og involverer andre former end de traditionelle.

Et bud på, hvordan man konkret kan honorere disse ønsker, er ved, som det særligt blev løftet frem i gennemgangen af dansefeltet, at se det nordiske som en proces og ikke som et objekt eller produkt - det egner kunsten sig til, især når der er tale om ikke-sproglige former. Altså at være åben for projekter, hvor videndeling og udveksling sker uden at der nødvendigvis skal munde ud i et håndgribeligt produkt. Hermed bliver det nordiske i mindre grad en givet størrelse, men mere møder, processer, samtaler og dermed i stand til at rumme mange forskellige former og aktører.

Det vurderes at trelande-kravet i nogen grad er en hindring for at gøre Nordisk Kulturfond attraktiv for kunstnerisk stærke projekter og er med til at understøtte en stor mængde skrivebordsprojekter, der opfylder formelle krav om nordisk deltagelse, men hverken rummer et reelt behov eller reelt udviklende samarbejde for de involverede.

Det kunne ligeledes være interessant at se på, om det nordiske samarbejde er relevant inden for forskellige områder. Det kan tænkes, at visse områder ikke egner sig til at indgå i nordiske koblinger. Det kunne også være nyttigt at analysere, hvilken betydning Norden som begreb har i sammenhæng med kunst- og kulturfeltet. Er det Projektstøtteformen kan være problematisk som forandringsagent på nordisk plan, da langsigtethed ofte behøves for at sikre effekter.